

думка. – 2015. – № 5. – С.14-29.

2. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. – Київ.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.

3. Левченко М. В. Психодиагностические тесты для психологов / М. В. Левченко. – К.: Киевский государственный институт им. М. Горького, 1989. – 107с.

4. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / Мораб Константинович Мамардашвили. – [2-е узд., измен. и доп.] /сост. и общ.ред. Ю. П. Сенокосова. – М.: Изд. группа «Прогресс», «Культура», 1992. – 416 с.

5. Фурман А. В. Свідомість як рамкова умова пізнання і методологування / Анатолій Васильович Фурман // Психологія і суспільство, 2017. – №4(70). – С. 16-38.

6. Чорний М.М. Проблема евристичності методологічних підходів до вивчення особистості у психології / М. М. Чорний // Вітакультурний млин. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ». – 2016 – Модуль 18 – С.71-76.

7. Чорний М. М. Іntenційність свідомості як чинник спрямованості особистості / М. М. Чорний // Магістерський науковий вісник. – № 31. – Тернопіль: «ТНПУ ім. В. Гнатюка», 2018 – С. 91-94.

УДК 378.01

Ханенко С.В.

спеціаліст I категорії, практичний психолог

Тернопільського НВК № 35

hanenosvitlana18@gmail.com

САМОАНАЛІЗ УРОКУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. В умовах модернізації системи освіти особлива увага приділяється реалізації компетентного підходу в освітньому процесі. Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених, соціально активних особистостей, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру, відкриті інноваціям, які уміють діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи відповідальність за певну діяльність. Отже, актуальність підвищення психологічної компетентності вчителя полягає в тому, що на якому б етапі свого професійного розвитку не знаходився педагог-професіонал, він ніколи не може вважати свою професійну концепцію остаточно завершеною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість психологічної компетентності розглядали чимало науковців (О. Д. Алферова, Н. Ф. Босак, І. В. Безпалько, Ю. В. Головач, М. І. Лук'янова, С. Д. Максименко, О. А. Палій, В. А. Родіонов та ін.), у яких психолого-педагогічна компетентність вчителя розглядається як відносно самостійна й важлива підсистема професійної компетентності. Становлення вчителя – це передусім формування його як особистості і лише потім – як професійного працівника, що володіє

спеціальними знаннями в певній галузі педагогічної діяльності [1]. Завдання школи – навчити жити. Ми повинні виховувати людину, здатну створити своє власне життя, здатну до самовизначення зазначав А. Блонський [6]. Учні, які озброювались лише системою знань, умінь і навичок, нині повинні бути підготовлені до життєдіяльності, здатні активно і творчо працювати, діяти, особисто зростати та мати систему внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови результативної діяльності [5].

Мета статті. Проаналізувати поняття «самоаналіз як компетентність» у професійній діяльності педагога. Визначити та обґрунтувати роль та значення психологічної компетенції в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, психологічна компетенція педагога є наслідком його психолого-педагогічної освіти та самоосвіти, ментально-духовного досягнення соціального досвіду і власного життєвого надбання у стосунках із оточуючим світом. Водночас встановлено, що психологічна компетентність педагога потребує суттєвого збагачення і коригування у двох напрямках.

По-перше, підвищення рівня психологічних знань, про педагогічну діяльність, особистість педагога і особистість того, хто навчається.

По-друге, формування операційних сторін професійного мислення педагога і, перш за все, професійного самоаналізу і соціально-перцептивних здібностей. Самоаналіз як особистісна якість тісно пов'язана з високим рівнем творчості, майстерності, компетентності вчителя в професійній сфері, з усвідомленням себе з цієї позиції і оцінкою ефективності своєї діяльності, з обмірковуванням його не тільки «для себе», але й «для інших». Значущість цієї якості виражається в тому, що вона сприяє розвитку інших особистих і професійних якостей, які в єдності забезпечують активний пошук нових методів взаємодії, необхідних для формування проблемно-дослідницького підходу вчителя до власної професійної діяльності і, як наслідок, до зростання рівня педагогічної компетентності [7].

Психологами доведено, що будь-яка людина здатна досить точно себе оцінити, а отже, визначити, що необхідно в собі змінити, перебороти, розвинути [4]. Треба відзначити, що це можливо тільки в тому випадку, якщо педагог здатний до певного самоаналізу свого стану, вчинків, дій.

Цікава точка зору Є. І. Стоунса, який вважає, що проведення будь-якого уроку складається із трьох фаз: підготовчої фази, фази активного навчання шляхом взаємодії вчителя з учнями і фази оцінювання результатів [8].

Найповніший процес саморефлексії, самоаналізу і самооцінки описав з психологічної точки зору В. Безпалько [3]. Він розкрив цей процес через професійну самосвідомість, яка виступає невід'ємною частиною професійної майстерності і є критерієм розвитку вчителя. Автор виділяє чотири компоненти професійної самосвідомості:

1. «Актуальне Я» – яким себе бачить учитель у цей час.
2. «Ретроспективне Я» – яким він себе бачить і оцінює стосовно до початкових етапів своєї праці.
3. «Ідеальне Я» – яким учитель хотів би бути.

4. «Рефлексивне Я» – як, з точки зору вчителя, його розглядають і оцінюють керівники школи, колеги, учні та батьки.

Самоаналіз установлює причинно-наслідкові зв'язки в отриманій про себе інформації. Основу здійснення самоаналізу складає осмислена декомпозиція власної особистості і педагогічної діяльності, вивчення отриманих завдяки самостереженню даних, зіставлення цілей і результатів, ідентифікація висновків з уже сформованою системою особистісних уявлень і орієнтацій [2]. На цьому етапі створюється інформаційна основа для адекватної самооцінки. Полегшують самоаналіз знання про методичку аналізу та структурування професійної діяльності вчителя.

На етапі самокорекції реалізується зворотній зв'язок. Саме тут втілюється в педагогічну діяльність результат попередніх етапів самодіагностики. Можна виділити три типи самокорекції залежно від часу реалізації зворотного зв'язку в структурі навчально-виховного процесу: оперативна самокорекція, підсумкова самокорекція, випереджувальна самокорекція [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, самоаналіз педагогічної діяльності надає вчителю можливість подивитися на свою працю з позиції іншої людини, виробляє відповідне ставлення до своєї професії, визначає ставлення вчителя до себе як суб'єкта професійної діяльності. Здатність порівнювати, зіставляти самосвідомість з оцінкою інших учасників взаємодії дозволяє вчителю усвідомити те, як він сприймається і оцінюється іншими людьми – учнями, колегами, батьками.

Володіння навичками самодіагностики дозволяють запобігти необ'єктивній оцінці, самостійно аналізувати і вносити необхідні корективи в навчально-виховний процес, безперервно, за будь-яких обставин, здійснювати заходи щодо вдосконалення своєї діяльності. Це дозволяє вийти на новий рівень самоорганізації – у режим безперервного педагогічного вдосконалення та пошуку.

Література

1. Алферов О. Д. Досвід і проблеми підвищення психологічної компетентності вчителя // *Вопроси психології*. – 1990. – № 4. – С. 116-120.
2. Журавель // *Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, Т. Г. Веретенко та ін.* – К. : Академвидав, 2013. – 312 с.; С. 85–101.
3. Рогов Е. И. Настільна книга практичного психолога: навчальний посібник: В 2 кн. – М.: Вид-во ВЛАДОС-ПРЕС, 2001. – Кн. 2: Робота психолога з дорослими. Корекційні прийоми і вправи. – 480 ст.: іл.
4. Лукянова М. И. Психолого-педагогічна компетентність вчителя // *Педагогіка*. – 2001. – № 10. – С. 56-61.
5. Блонский П. П. Очерк научной психологии / П. П. Блонский. Избр. психол. произв. – М. : Просвещение, 1964. – С. 33–131
6. Руденко О. В. Підвищення компетентності працівників освіти у спілкуванні // *Наукові записки інституту психології імені Г. С. Костюка в 3-х томах*. – Т. 3. – За ред. академіка С. Д. Максименка. - К.: Главник, 2005. –

С. 477- 482.

7. Стоунс Є. І. Психопедагогіка. Психологическая теория и практика обучения // Под ред. Н. Ф. Тализиной. – М., 1984. – 472с.

К:372.881.116.12

Хома О.М.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та
методики початкової освіти

Мукачівського державного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Початкова школа, зокрема перший клас, працює за новим Державним стандартом початкової освіти, який, на основі Закону України «Про освіту», визначає «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1].

Мова йде про формування компетентності, що дає можливість забезпечити інші й оволодіти українською мовою на новому рівні. Це спонукає до застосування й удосконалення традиційних методів навчання й упровадження інноваційних. У Пораднику для вчителя [4] чітко з'ясована методика застосування окремих із них. Серед технологій навчання інноваційними стали:

«Шість цеглинок», «Щоденні 5», «Рафт», «Кубування», що спрямовані на формування критичного мислення і мають на меті сприяти реалізації потреб учня, вчать шукати шляхи для вирішення проблеми, навчають критично оцінювати власну діяльність. Для уроків української мови це має вкрай важливе значення, так як за змістовою лінією «Спостереження за мовними явищами» Державного стандарту початкової освіти поняття засвоюються на основі дослідження. Наприклад, учень спостерігає за мовними одиницями, відкриває окремі закономірності співвідношення звуків і букв, значення слів, їхньої граматичної форми, ролі в реченні та спостерігає за власним мовленням, удосконалює його. Крім того, учень експериментує зі звуками, іншими мовними явищами в мовних іграх.

За словами Т. Коломієць, «найбільш повно сучасним завданням в царині організації і реалізації навчальної діяльності відповідають інтерактивні методи, побудовані на діалозі (полілозі), міжособистісній взаємодії, переведенні учнів у позицію активних суб'єктів навчання, спроможних активно включатися до пізнавальної діяльності на засадах самопрагнення, самовияву, емоційно-позитивного ставлення і самостійного досягнення навчальних цілей. Серед них: «Мікрофон», робота в парах, «Діалоги», «Знайомство», рольові ігри, «Акваріум»,